

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

תניינא

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת בהעלותך

ירושלים עיה"ק תוכב"א
תש"פ לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ו בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמרים על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת", אשר רובם רואים אור לראשונה כאן בס"ד.

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה

במייל: 8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות
בנקודות המכירה
של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות
ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת בהעלותך

מפתח עניינים

ויהי העם כמתאוונים / דרך ברייתו של אדם להיות נמשך אחר ריעיו וחבריו / אדם יכול להיות מוקף בטובה ולמצוא מקום להתרעם / אכתי חביבותא גבן / חסדי הבורא עם האדם בבריאתו / ההתבוננות בחסדי הבורא מביאה את האדם לאהבת ה' / לימוד התורה מביא את האדם לאהבת ה' / מזה הוא רחום אף אתה רחום

מפתח חידושי תורה

- א. בענין אם הלוי העבירו תער על זקנם..... יח
ב. בענין גלות מכפרת כמו קרבן..... יח
ג. בענין מסעות בני ישראל על פי ה'..... כ
ד. בענין התואר עבדי בתורה..... כא
ה. בענין אם צפורה אשת משה רבינו דיברה לשון הרע..... כב
ו. בענין והאיש משה עניו מאד..... כג
ז. בענין זכיית משה רבינו ע"ה למעלותיו העצומות הנוראות..... כה
ח. בענין ויאמר ה' פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים..... כו
ט. בענין עונש מרים הנביאה בצרעת..... כט

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמות

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמעון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מרגלית בת סימי
יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יעקב בן עליה

תנצב"ה

זיהי העם כמתאוננים

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן ולעיין בפרשת השבוע, פרשת בהעלותך.

בפרשה שלנו כתובים כמה פעמים עיני התרעומת והנסיונות שניסו ישראל את הקב"ה, וכמו שנאמר בפסוק (במדבר יא, א): ויהי העם כמתאוננים. אין ויהי אלא לשון צער, ופירש רש"י: 'העם - אין עם אלא הרשעים'.

לאחר מכן: והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר, זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים. ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו.

גם כאן מפרש רש"י: 'האספסוף - אלו הערב רב'. 'אשר בקרבו' - לשון קרביים, כי האספסוף נדבק לישראל ונבלע בו. 'נתאוות תאוה' - ביארו המפרשים, כי הכוונה היא שהם התאוות שתהיה להם תאוה. עד כדי מדרגה נוראה זו הגיעו.

כתב הרמב"ן, כי אל לך לחשוב שבאמת הם היו מסכנים והיה חסר להם משהו, כי באמת לא היה חסר להם דבר, כי היה להם המן לשובע והיו עושים בו מטעמים שונים בטעם חשוב מאד. כך אמרו רבותינו (ספרי שם וילקוט שמעוני רמז תשל"ה) שכל מי שאכל את המן אם היה חושב בשעת אכילתו שרוצה שיהיה למן טעם מסויים כמו מאכל אחר, מיד היה טועם את טעם המאכל ההוא במן. וחזן ממה שיכלו לעשות בו מטעמים כמו שרצו וכמו שכותב הרמב"ן שהיה בו טעם חשוב מאד, עוד מעלה היתה במן שהיתה האכילה מרוממת מטהרת ומקדשת את ישראל, וכמו שרבותינו הקדמונים (רמב"ן שמות טז ו ועוד) כותבים שהמן הוא 'זיו השכינה שהתגשם', וכך דרשו רבותינו (יומא עה:): על הפסוק 'לחם אבירים אכל איש' - לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו.

אף על פי שהיה להם את כל הטוב הזה, הם מתאוננים ומתמרמרים, 'זכרנו את הדגה אשר אכלנו במצרים חנם'. ורש"י מביא בשם רבותינו, וכי יתכן שמצרים נתנו לישראל דגים חנם, והלא כבר נאמר ותבן לא ינתן לכם, אם תבן לא נתנו להם חנם דגים נתנו להם חנם? - אלא חנם מן המצוות. אמרו ישראל, נכון שיש לנו כאן את המן, אבל הוא מגיע לנו בגלל שקבלנו עלינו את התורה והמצוות. במצרים היינו יכולים לאכול את הדגים בלא תורה ומצוות! ואנו איננו רוצים את עול התורה.

ואת הקשואים, מביא רש"י את דברי רבותינו בספרי: אמר רבי שמעון, מפני מה נשתנה המן לכל דבר חוץ מאלו? הרי הבאנו שכל טעם שהיו רוצים לטעום במן היו טועמים, אז לכאורה מה פשר הדבר שהם מתלוננים על האבטיחים והקשואים? אלא שבאמת את הטעם של אלו הם לא יכלו לטעום. ומדוע?! - מפני שהם קשים למניקות. הסיבה שהמן לא היה

מתהפך לטעם של קשואים או שומים ובצלים, לטובת עם ישראל היתה, אבל הם תפסו על זה והתלוננו, רבונו של עולם, למה אין לנו את הטעם של האבטיחים ושל הבצלים?! האי כל מעדני עולם יש לכם? אתם יכולים לטעום טעם של כל דבר אחר, אז אתם לא יכול לטעום בצלים ושומים, ולטובתכם, מה יש? - אבל ישראל אומרים - 'ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו'.

הנה לנו איך תתכן מציאות כזו שכלל ישראל מוקפים בחסדי ה' יתברך ומקבלים ממנו טובה אחר טובה, ואף על פי כן כופרים בטובה ומוצאים מקום להתרעם ולהתלונן.

דרך ברייתו של אדם להיות נמשך אחר ריעיו וחבריו

והיכן היה הקלקול הגדול? - וישונו ויבכו בני ישראל. האספסוף היה הערב רב, אבל הם גרמו שגם בני ישראל בכו, כי כך בטבעו של עולם, שגם אם יש מישוהו צדיק וטוב, אבל אם יש לו סביבה רעה, הרי זה בוודאי ישפיע בסוף גם עליו.

הלא הפסוק מעיד: והמן כרע גד הוא, ועינו כעין הברדלח והיה טעמו לטעם לטעם השמן, הכל היה בו, הן בגשמייות והן ברוחניות. לשון הרמב"ן: הם המשילו בנפשם תאוה רבה כמתאוים לאכול פחמים ועפר ומאכלים הנבאשים. היה להם כל טוב סלה, והם בקשו עפר! את זה הם רצו! הייתכן? אבל כשאתה נמצא בסביבה רעה אתה יכול לאבד את כל הדעת ולהיות מושפע מהסביבה. בני ישראל הושפעו מהאספסוף, עד שגם הם התלוננו והתרעמו בדבר הזה.

זהו יסוד אחד שעלינו ללמוד מכאן. יש הרבה פעמים שאדם מצד עצמו הוא טוב ונפשו חושקת לקיים תורה ומצוות, אבל מחמת שיש לו חברים רעים וסביבה שאינה מהוגנת, הוא מתקלקל. הוא לא יכול לעמוד נגד הזרם, ואף הוא מתנהג כמו החברים שלו. וכך לשון הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ו ה"א): דרך ברייתו של אדם, להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו. וזהו ענין בדוק ומנוסה.

המפרשים אמרו בדרך מוסר, כי כידוע משה רבינו היה לו מטה אלוקי שמקורו מגן עדן, והרבה ניסים היו בו. אבל כל זה מתי היה? רק כשהמטה היה ביד משה. בו ברגע שמשה זרק את המטה הזה לפני פרעה, מיד נהפך המטה הזה לנחש (שמות ז, י). מדוע? - כי כשהמטה עומד ליד חבר רע, ליד פרעה, גם אם הוא מטה אלוקי שמוגיע מגן עדן הוא יכול להתהפך לנחש. רק כאשר משה לקח אותו שוב, הפך להיות עוד פעם מטה אלוקי.

גם כאשר ברור שהסביבה טועה, הסביבה משפיעה. הנה לנו, באים כאן האספסוף בטענות שכאלו, 'זכרנו את הדגה ואת האבטיחים'. הרי יש לכם את המן שהוא טעם חשוב מאד! כל הטעמים שאתם רוצים יש לכם בו, וגם אלו הטעמים הבודדים שאין לכם הרי זה

לטובתכם, והוא לחם המקדש את האדם גם ברוחניות, ועם כל זה הם מתלוננים, ועם כל זה בני ישראל מושפעים מהם.

אדם יכול להיות מוקף בטובה ולמצוא מקום להתרעם

עוד רואים כאן את היסוד, שמי שירצה להתלונן תמיד ימצא על מה. הנה, הם מוקפים בחסד אל, מקבלים מן יום יום מן השמים אשר טעמו כטעם לשד השמן, לחם שמלאכי השרת אוכלים (יזמא ע"ה ב'), והוא מזון רוחני וגשמי כאחד, ואף על פי כן כיוון שחיפשו הערב רב למצוא מומים וחסרונות, מצאו על מה להתלונן.

זו היא תכונת הזבוב. כמו זבוב שתמיד מחפש איפה יש לאדם איזה פצע או שריטה ולשם הוא הולך, ולא מעניין אותו שיש לאדם עוד הרבה איברים שלמים ובריאים, כך יש כאלו אנשים שתמיד הם מחפשים את החסרונות שיש. הם לא יכולים לטעום את טעם החציר. חציר?! - זה מה שחסר לכם? הרי זה מאכל סוסים וחמורים! אבל לא, הם רוצים לטעום את החציר, ואם אין להם את זה - הכל לא שווה להם כלום.

אסור לאדם להיות כך. ההתבוננות במגרעות ובחסרונות היא תכונה שלילית בנפש האדם, ואדרבה, אדם צריך תמיד לחנך את עצמו להיות מחפש תמיד את הטוב ואת המעלות שיש בכל אחד ובכל דבר.

זה היה התלונה על המון, ובהמשך יש גם את התלונה שלהם על הבשר. שוב מגיעים ומתלוננים, והפעם מבקשים בשר. משה רבינו עומד לפני הקב"ה ואומר לו, רבון העולמים, למה לא מצאתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי, האנוכי הרייתי את כל העם הזה אם אנוכי ילדתיהו... מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבנו עלי לאמור תנה לנו בשר ונאכלה.

ולכאורה, וכי חסר להם בשר? הרי כל אחד ואחד יצא עם כמה עדרים כמו שכתוב (שמות י" כ"ו ועוד), ובטח בכל שנה ושנה נולדים עוד עגלים ומתווספים עוד לעדר, ואם כן מה איפוא הבעיה?! אתה רוצה לאכול בשר, תשחט עז! לא מספיק לך, תשחט גם פרה, אבל מה זה שאתם בוכים שאתם צריכים בשר? ולא די בזה, אלא ישראל אומרים: כי טוב לנו במצרים. האמנם? היה לכם טוב במצרים? וכי שכחתם איך הייתם משלמים בנפשכם ובנפש בניכם בעבודה במצרים?!

אבל זו היא דרך המתרעמים, שהכל יש להם, אבל הם יושבים ובוכים. ואז אמר הקב"ה למשה רבינו, בסדר, אביא להם בשר. ורוח נסע מאת ה' ויגזו שלווים מן הים. הגמרא אומרת (יזמא עה): שבשר השליו היה כל כך דשן וטעם, שגם אם היו שמים אותו מעל לשלוש עשרה שכבות של פרוסות לחם, השומן והטעם שלו היה מטפטף עד למטה.

אכתי חביבותא גבן

ואומר הפסוק: וישוש על המחנה כדרך יום כה וכדרך יום כה סביבות המחנה וכאמתיים על פני הארץ. ויקם העם כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת ויאספו את השליו. הם עבדו בפרך, יום ולילה ויום שאחריו, ואספו עוד ועוד. הממועיט אסף עשרה חמרים וישטחו להם שטוח סביבות המחנה. ומפרש רש"י מי הוא זה 'הממועיט'? - מי שאסף פחות מכולם, העצלים והחגרים. וגם אחד כזה, חיגר בלא רגל, הצליח לאסוף עשרה חמרים שזו כמות עצומה. ואם זה מה שאספו העצלנים והחגרים, מי יודע כמה טונות בשר אספו אלו הזרזים.

כאמתיים על פני הארץ, מפרש רש"י שהשליו הזה לא היה נמוך על גבי הקרקע ולא היה מרחף גבוה בשמים אלא אמתיים, פורחות בגובה כנגד גובה לבו של אדם. מה הטעם? - כדי שלא יהיה טורח באסיפתו, לא להגביה ולא לשחות. אם השליו יהיה מונח על הארץ, אז יהיה צורך להתכופף להרים אותו, וזה טרחה, ואם יעוף קצת בגובה והאדם יצטרך לקפוץ ולנתר כדי לתפוס אותו יש בזה קושי, ולכן היה השליו בדיוק בגובה לבו של אדם.

והנה המתבונן כאן יראה דבר מבהיל. למרות כל התרעומת ולמרות כל העלילה שחסר להם בשר, שהרי כמו שאמרנו היה להם בשר בשפע, למרות כל זאת הקב"ה שומע להם ונותן להם בשר. וכשהוא נותן? - הוא נותן את זה בעין טובה וברחמים גמורים, כנגד לבו של אדם כדי שלא יצטרכו לטרחה. כמה טרחה יש בזה, להתכופף לקרקע ולהרים את השליו? לא הרבה. ובפרט למאן דאמר בגמרא (יומא ע"ה א') שביחד עם השליו ירדו להם גם אבנים טובות, וכי זה נחשב טרחה להתכופף להרים שליו ומרגליות? - אך הקב"ה חס עליהם שלא יהיה להם טרחה כלל. ובאמת גם אלו שמתו לאחר מכן, מבואר בתרגום יונתן (במדבר יא, ג) שרק הרשעים מתו אז, אבל הטובים והכשרים שהיו בישראל לא נפגעו.

כאן אנחנו רואים את מדתו של הקב"ה, שאפילו כשהתרעמו עליו, הוא השפיע להם טובה וברכה. ורבינו בחיי (בראשית ג, כא) מדקדק את לשון הפסוק הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, הנני, אני ולא אחר. למרות שישראל מתרעמים על המן שכמו שאמרנו היה 'זיו השכינה שהתגשם', שבוודאי הסברא נותנת שאם ישראל מתרעמים על הטובה תנטל מהם הטובה, מדתו של הקב"ה היא להיפך, הנני ממטיר לכם, ולא די בזה, אלא הנני, אני ולא אחר. מפני שגם אחרי שישראל מתרעמים על טובתו של הקב"ה, 'אכתי חביבותא גבן' (שבת פח:), עדיין אהבתו של הקב"ה לישראל בעינה עומדת.

מוסיף רבינו בחיי, צא וראה מה הוא החטא הכי גדול שהיה בבריאה? זה הוא חטא אדם הראשון שגרם את הקלקול הגדול ביותר, ועד היום עדיין עושה החטא הזה פירות ופירי פירות שהרי גזירת מיתה עדיין לא בטלה מאתנו. ועם כל זה כתוב שם בפרשה (בראשית ג, כא), ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, שהקב"ה עצמו תפר לאדם וחוה

את הבגדים שלהם. ולכאורה, אחרי חטא גדול שכזה, היה מן הראוי שהקב"ה יגער באדם הראשון בנוזיפה ויזרוק אותו מגן עדן בלי להתעסק אתו עוד, אך לא. הקב"ה אומר, אני רוצה לתפור לו את הבגדים, ואני בעצמי. ומה ההסבר בזה? - 'אכתי חביבותא גבן'. וכך גם אצלנו, נכון, ישראל מתרעמים ורוצים בשר, אבל הקב"ה שומע ומביא בשר. ולא סתם מביא, אלא כנגד לבו של אדם.

חסדי הכורא עם האדם בכריאתו

בחובת הלבבות יש שער שלם שנקרא 'שער הבחינה', וענינו לעורר את האדם להתבונן בחסדי ה' יתברך. אנחנו, בגלל שאנו גדלים בתוך חסדי ה' יתברך ומוקפים בהם כל רגע ורגע, אנחנו לא נותנים את הדעת ואת הלב להתבונן ולראות את טובת ה' יתברך. אדם צריך להתבונן בדעתו לראות את חסדי ה' המקיפים אותו בכל צעד וכל שעל, שלא לפי ערך מעשיו.

רבינו הגדול הסטייפלער זצ"ל בספרו חיי עולם (פרק ראשון ושני) מדבר על הנושא הזה של ההתבוננות שצריכים לתת על חסדי ה' יתברך, ואלו דבריו: זכרון קצת טובות הכורא ביצירת האדם. אי אפשר לדבר ולזכור את כל טובות ה' יתברך, כי 'מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו' (תהלים קו, ב)? אנחנו לא יכולים לתאר את כל הטובות וכל הניסים שהקב"ה עושה אתנו, אבל לפחות משהו, במקצת מהטובות, עלינו להתבונן ולתת עליהם את הדעת.

אמרו רבותינו ז"ל (שבת עז:), אמר רבי יהודה אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה. אין בבריאה אפילו דבר אחד לבטלה, כי את הכל ברא הקב"ה בחשבון במה הוא יכול לשמש את האדם, וכל שכן האדם שהוא מבחר היצורים שלא נברא בו דבר לבטלה הלילה, וכשיתבונן האדם בעצמו לבבו יבין ויראה מה רבו חסדי ה' יתברך בבנין כל גופו ואיבריו המשוכללים בתכלית הטוב והמועיל. גם בעצמו אדם צריך להתבונן ולראות איך כל דבר ודבר יש בו צורך, ואיך אם יחסר לו משהו הכי קטן כבר הוא לא יוכל לתפקד.

דרך משל, אילו היה חסר לאדם חוש הראות, כמה היה מחוסר טובה לכל עניינו, עד כדי שאמרו רבותינו (נדרים סב:), שמי שאינו רואה נחשב כמת. ובאמת זה כך, כי מה יכול אדם לעשות בלי חוש הראיה? אבל לא רק העינים, אלא גם העפעפיים שליד העינים, למה יש אותם? כדי להגן מן האבק והעשן וכיוצא בזה, והראיה היא, שדגים שנמצאים תמיד במים ואינם צריכים הגנה על העין מפני אבק ועשן, באמת אין להם עפעפיים.

ויותר מזה אומרת הגמרא (שבת עז:), שחכם אחד שאל את חברו, אמור לי, למה כשאני מסתכל על תרנגול אני רואה שצורת העפעפיים שלו שונה מהצורה הרגילה בבריאה, שהעפעף התחתון שלו עולה ומכסה את העליון? וענה לו חברו, זהו בגלל שהתרנגול נמצא

בבית על הקורה, כמו שהיה נהוג בעבר, וכאשר בעל הבית מבשל בבית עשן הבישול עולה למעלה ויכול העשן לעוור את התרנגול, ולכן עשה הקב"ה שהעפעף התחתון שלו יכסה את העליון ויגן על העינים שלו מפני העשן.

אילו היה חסר חוש השמע לאדם, כותב הסטייפלער, כמה היה חסר השלימות בהתלמדות ובחיי החברה. ובתלמוד אמרו רבותינו (בבא קמא פה:), חירשו, אם אחד נתן לחבירו מכה ועשה אותו חרש, נתן לו דמי כולו. משלם לו כאילו הפסיד אותו לגמרי. וכיצד משערים את זה? - בעבד. אדם שהיו מציעים לו עבד לקנות, והיה רואה שחסרים לו לעבד יד ורגל, וכי היה משלם עליו בכלל? אולי כמה פרוטות, ואולי גם זה לא. וזה כששמים עבד בלי יד ורגל, אבל זה שחירש אותו, שמים את כולו, כמה שווה עבד בשוק, ואת כל השווי הזה הוא צריך לשלם לו. חוש הטעם, אם היה נחסר לאדם, כמה זה היה חסר. הרי זה מה שמהפך את פעולת האכילה להנאה ותענוג. או חוש הריח המענגו בריח טוב והמלמדו להתרחק מכל מיני ריחות רעים המזיקים ברובם לגופו, וכהנה וכהנה.

זהו, אומר רבינו הסטייפלער, באופן כללי. אבל ביתר פירוט, גם אם לא נדבר על העינים או האזניים שהם האיברים היותר מפורסמים ונצרכים לאדם, אלא אפילו על הדברים שהם לכאורה יותר שוליים, אם אדם מתבונן הוא רואה כמה שלא היה מוצא ידיו ורגליו בלעדיהם. נקח לדוגמא את האצבעות, אדם שמסתכל עליהם, מה הוא רואה? - לא משהו מיוחד. אבל אם נתבונן, יש בכל יד חמש אצבעות, ארבעה יוצאים מצד אחד, והאגודל יוצא לעצמו. למה האגודל יוצא לעצמו ולא יחד עם הארבע האחרים? ולמה לא כל האצבעות באותו אורך? ועוד, על האצבעות יש צפרניים, לשם מה צריך אותם?

אדם לא טורח לחשוב על כל הדברים האלו. אומר רבינו הסטייפלער, כמה נפלאו חסדי ה' יתברך בדברים הנפלאים הללו, אילו לא היו חילוקי האצבעות שבידיים, אם האצבעות שלו היו מחוברות זו לזו, לולי זה כמה היתה קשה העבודה לכל מלאכת מחשבת. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל על הפסוק (בראשית ה, כט) זה ינחמנו, מה היה אצל נח שאמרו כאשר נולד 'זה ינחמנו'? - שעד אז היו האצבעות מחוברות וממתי שבא נח נפרדו האצבעות והתחלקו זה מזה. על זה אמר למך בעת שנולד נח 'זה ינחמנו' (מדרש אבכיר הובא בפענח רוא בראשית שם).

כמה נפלאו חסדי ה' יתברך שהאגודל רחוק משאר האצבעות ועומד למטה מהן, שעל ידי זה מחזיק כל דבר בידו על ידי שהאצבעות מצד אחד והאגודל מצד שני והחפץ מוחזק ונתפס יפה הכל כפי הצורך. ואי אפשר לצייר כלל כמה היה קשה לאדם כל מאות ואלפי פעולות גדולות וקטנות שעושה האדם דבר יום ביומו אלולי האגודל הזה במצבו הנוכחי. ואפילו לפי מיעוט השגתנו והכרתנו אפשר לקבל מושג מה, במאי דכתיב (תהלים צב, ו) 'מה רבו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך'.

עד כדי כך מרובה טובת המקום אתנו. אז למה אנחנו לא רואים ולא מרגישים את זה? - כי אנחנו לא נותנים על זה את הדעת, ולפעמים אדם בדיוקא מסיח דעת מההתבוננות בדברים הללו, כי הוא יודע שזה מחייב אותו. הוא יודע שזה מחייב אותו להכיר טובה ולהיות עבד נאמן לה' יתברך, ולכן הוא מתעלם מכל זה.

אומר הסטייפלער, התבונן בחסדי ה' יתברך בשערות. שערות? איזה חסדים יש בשערות? מישהו חשב פעם על השערות שלו? אבל אומר הסטייפלער, אמרו רבותינו במסכת גיזר (דף נט.) שהקב"ה קבע גבול לשערות, וכשיגיעו לגבול שלהם לא יגדלו יותר, הכל במשורה ובמידה כמו שמתאים לגופו. שערות הראש גדלים שיעור מסויים ולא יותר, כי אם היו גדלים עוד ועוד, ובפרט בזמן שלנו - ימי ספירת העומר - שלא מסתפרים, אם לא היה גבול לשערות הראש, אדם היה מוצא את ראשו בקרקע.. אבל הם כן גודלים יחסית הרבה, עד כחצי אמה לפעמים, ואין השערות מכבידות על האדם, אלא מגן שלא יגיע לעור הראש קור וחום. ואלו שמזקינים ובעלי קרחת מכירים אז בטובת השערות.

שערות הזקן גם להם יש גודל מסויים ולא יותר, גדלים לפעמים עד רבע אמה ועל פי רוב לא יותר, למען לא יפריעו לו השערות בעבודתו יום יום. ושערות בית השחי אינם גדלים יותר מאשר סנטימטר אחד או שניים, כי אם היו גדלים יותר היו גורמים צער וחיכוך. ושערות שאר הגוף, בשביל מה צריך אותם? אדם צריך לשאול את עצמו את השאלות האלו! אין דבר כזה סתם, הכל עם תכנון ועם מטרה, רק עליך לפקוח את העינים להתבונן ולהבין. אומר הסטייפלער, שערות שאר הגוף הם קטנות ומפוזרות למען לא יהיה כבהמות וחיות המחופים עור ושיער.

החוטם. למה הקב"ה קבע את האף מעל הפה של האדם, ולא במצח למשל? בגלל שזה לא יפה? תאמינו לי שאם היה האף קבוע במצח של כולם זה היה יפה לכולם. אז למה באמת לא? כי האף שומר על האדם פעמים הרבה ממאכלים. אם אדם מקרב אל הפה שלו אוכל והאוכל הזה לא טוב, האף מריח ומרגיש בזה, ומיד משדר לאדם אזהרה, תבדוק טוב שהאוכל הזה ראוי למאכל. אבל אם האף היה נמצא במצח, היה אוכל ואחר כך סובל.

מחסדי ה' יתברך אשר יצר את החוטם, אשר חיותו של אדם תלוי בנשימה שנושם תמיד אוויר חדש ומוציא את האוויר החם שבגופו אשר לא יצלה שוב לחיי חיותו של האדם, אחרי שהאדם נושם והריאות פועלות ולוקחות את מה שהם צריכות מן האוויר, את החמצן, ופולטות את השאר החוצה, החוטם הוא זה שמוציא את זה בחזרה מן הגוף. והוא שמוציא גם כן את הליחות המתקבצות בגופו.

ומחסדי ה' יתברך שנקבי החוטם עשויים למטה ומוקפים במחיצות למען לא יתראה לאחריים הליחות שבחוטם והיה מתבזה בפני אחרים. ובכלל, עצם זה שיש אוויר לכולם, כבר

סיבה להתבונן בדבר ולראות איך הקב"ה תיכן את עולמו בחן וברחמים, בחשבון מדוקדק כפי שצריך לבריאה. שכן הכלל בדינו - כמו שכותב חובת הלבבות (שער הבחינה פ"ה) - כי כל מה שנצרך יותר לבריאה יש אותו בכמויות עצומות כדי שייספיק לבריאה. לכן אוויר שאין אחד בעולם שיכול לחיות בלעדיו, יש אותו בעולם בכמות בלתי מוגבלת. מים שצריך הרבה, יש הרבה. ולעומת זאת הדבר שהכי פחות נצרך, כמו למשל זהב, שאותו לא אוכלים ולא שותים ואיננו נצרך כמעט, גם אין אותו כמעט.

כהנה וכהנה מבאר הסטייפלער ומרחיב, על כל הנפלאות והטובות שעשה אתנו הבורא בדקדוק כל איבר ואיבר. ליתר שמירה צומחות קצת שערות בתוך האף, כדי שיבוא האויר בדרך סינון, ואינם שערות הרבה כדי שלא יעכב את הנשימה.

ואם נעמיק עוד ונבוא לדבר בחסדי העין, למה נקראת העין 'עין'? שמעתי מרבתי שהיה רופא עינים מומחה בירושלים שנקרא ד"ר טיכו, והיה לו שם עולמי. פעם בא אצלו לניתוח בעין אחד מגדולי החכמים, ולצורך זאת הגיע אליו כמה פעמים לפני כן לביקורת. הרופא הכיר בו שהוא איש רם המעלה, שהרי תלמיד חכם צורתו נכרת עליו, והיה אוהב להשתעשע אתו בחידושים המדעיים. היה מספר לו מה מצאו הרופאים ומה גילו, כמה הצליחו וכמה קלקלו, וכיוצא באלה..

בתוך כדי שיחה, אמר הרופא לרב, אתה יודע כבוד הרב? היום חוקרי העין מצאו חידוש נפלא, מה שלא ידעו ממנו בדורות שלפנים. שאל אותו הרב, מה אמרו? סיפר הרופא, מצאו שגלגל העין שלנו שנראה מבחוץ דבר די פשוט, מורכב ממספר רב של קרומים! אתה יודע כמה קרומים? - כאן עצר אותו הרב ואמר לו, כן, אני יודע כמה. יש שבעים קרומים בעין.

הרופא שמע את זה והתפלא, נכון! יש שבעים קרומים בעין! אבל מאיפה אתה יודע את זה, וכי גם אתה רופא עינים? אמר לו הרב, אגיד לך. היה לנו ענק שבענקים, וקראו לו רבינו האר"י ז"ל, והוא כותב בספרו שהעין נקראת 'עין' כי ע' בגמטריא שבעים, לפי שיש בעין שבעים קרומים. הרופא שמע והתפלא, מי זה האר"י הזה? לא שמעתי עליו, ואני לא מכיר אותו מספרי הרפואה... סיפר לו הרב, הוא היה לפני חמש מאות שנה, איש אשר לא היה כמוהו. שמע את זה הרופא ועמד משתומם, לפני חמש מאות שנה?! מיד אסף את כל מי שהיה שם, את כל הרופאים מכל המחלקות ואמר להם, דעו לכם, כי מה שהתגלה לנו עכשיו שיש בעין שבעים קרומים, כבר גילה אחד מהחכמים לפני חמש מאות שנה.

למה באמת יש שבעים קרומים בעין? ואם היה ששים ותשע, זה לא היה מספיק?! אבל אנחנו לא רואים ולא יודעים את עומק חסדי ה', שכן בכל פרט ופרט בגוף שלנו יש עומק לפנים מעומק כדי לשמור ולהגן ולתועלת האדם. טבע האדם שהוא לא חושב על כל זה ונותן לחיים לחלוף בלי להתבונן בזה, אבל רבינו הסטייפלער זצ"ל לא נתן לחיים לחלוף

כך, בכל דבר ודבר בדק ועיין מה הטעם שכך עשה אותו הבורא ולא אחרת, ומכל דבר ודבר למד את גדול חסדי ה' יתברך, וכמו שהוא מאריך כאן בפרטים האלו בפרק שלם.

עוד דוגמא, אם תקח תינוק שזה עתה נולד, תראה כמה אהבה הכניס הקב"ה בלב ההורים לבן שלהם, שאם לא כן היו קצים בטורח הגידול. נולד לך תינוק בלי דעת ובלי תבונה, ואתה צריך לדאוג לו בכל מכל כל, זה קל? לא. ואם לא היתה אצל כל אדם אהבה עצומה שהקב"ה השריש בו ביחס לבנים שלו, אדם היה מואס בזה ואומר אני לא יכול, וכי יש לי כח לקום כל לילה בחצות לטפל בו? להפקיר את השינה שלי? לא ייתכן כדבר הזה. והראיה, שאם התינוק בוכה באמצע הלילה, הוא אומר לאשתו בכבוד... בוכים, קומי... מצוה גדולה... כאילו רק היא הולידה אותו.. ולמה אדם לא קץ בזה? כי הקב"ה הכניס בלב כל אחד אהבה עצומה לבן שלו, וזה עצמו חסד גדול מאת הבורא בשביל קיום הבריאה.

זה בילדותו אבל זה נכון גם בזקנתו. מחסדי ה' יתברך שהאדם לפני פטירתו הולך ונחלש מעט מעט מסובל ביסורים עד שהוא למשא על עצמו ולמשא על משפחתו, ובעומק לבכם כמעט מסכימים שטוב מותו מחייו או שעל כל פנים יש בו צד טוב. ולמה הקב"ה עושה שזה יהיה באופן הזה שהאדם ייחלש הרבה קודם פטירתו? כי על ידי זה מופג הרבה מהכאב בפטירת אהוב נפשם. והוא גם כן לטובת החולה שהוא חולה, וכמו שאומרת הגמרא (בבא מציעא פז.) שאבותינו בקשו על זה, שהאדם יהיה חולה. קודם לכן אדם היה מת בפתע פתאום בלי שום ידיעה מוקדמת, אבל עכשיו שהוא חולה קודם לכן ויודע שקצו בא, הרי הוא מתעורר לתקן את אשר עיוות בימי חיי הבלו בעולם השפל וכל אחד לפי ערך מדרגתו ביראת שמים מתעורר לתשובה. הוא יכול להתכונן למיתתו, לפשפש במעשיו ולעשות תשובה, לסדר את נכסיו ולהשאיר ממונו לצרכי מצוה וכיצא בזה.

אמרו רבותינו, מחסדי ה' יתברך שיש לאדם את חוש הכאב. לכאורה אם היו שואלים אדם, תשמע, אנחנו יכולים לעשות לך איזה ניתוח קטן, ולסלק ממך את חוש הכאב. אתה רוצה? כל אחד היה אומר, הלוואי. אבל באמת הוא לא יודע שחוש הכאב מציל אותו, כי אדם שיינטל ממנו חוש הכאב נמצא בסכנה עצומה, כי הוא יכול להיות בתוך האש ולא להרגיש בדבר, עד שהוא מת. היה יכול אדם לפול ולשבור את עצמותיו, ולא להרגיש כל כאב ולא ידע שצריך לטפל בעצמו, וכאשר לא יטפל בעצמו הוא עלול למות. וכהנה וכהנה טובות יש בחסד הזה שהקב"ה עשה עם האדם שנתן לו את חוש הכאב, כדי שמיד כאשר הוא נפגע ממשוהו הוא ידע את זה שאם יש כאב במקום פלוני, כנראה שהוא נפגע וצריך לדאוג ולטפל בו.

אדם מוקף בחסדים אבל היא הנותנת - אין הטובה נכרת אלא בחסרונה (רבי משה חפץ בספרו מלאכת מחשבת פרשת ויחי, וע"ע חידושי אגדות למהר"ל בבא מציעא פז. וע"ע זוהר הקדוש ח"ג דף

מז ע"ב). כיוון שהאדם מוקף בכל החסדים האלו, הוא לא מרגיש בהם ולא יודע לתת את הערך ואת החשיבות וההוקרה על זה. אם אדם היה מתבונן בכל הפרטים האלו היה מקיים מה שאומר הכתוב (תהלים קנ, ו) כל הנשמה תהלל יה, ודרשו רבותינו (בראשית רבה, יד יא) על כל נשימה ונשימה תן לו הלל והודיה תמיד בכל רגע ממש. תמיד אנחנו מוקפים בחסדי ה' יתברך, בכל זמן ובכל מצב, כמו שראינו כאן, שהוריד הקב"ה את המן לישראל, והוריד להם את השליו בגובה לבו של אדם, אבל אם לא יודעים לפתוח את העינים ואת הלב, יכולים שלא להוקיר ולא לייקר כלום.

ההתבוננות בחסדי הבורא מביאה את האדם לאהבת ה'

מה צריך לעשות כדי לדעת לייקר? ללמוד. הדברים האלו הם בבחינת לימוד, לימוד המביא לידי אהבת ה' יתברך. וכך כותב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ב ה"א), האל הנכבד והנורא מצוה לאהבו וליראה אותו, יש מצוה כזו של אהבת ה' יתברך וכמו שאנחנו קוראים בכל יום ואהבת את ה' אלהיך, וכתב בעל החרדים (פרק סח אות כח) דבר נורא, שאם אדם קורא את הפסוק הזה שבקריאת שמע 'ואהבת את ה' אלהיך' אבל לא מקיים את זה, הרי זה כמו מה שאמרו בגמרא (ברכות יד): על כל מי שקורא קריאת שמע ואין לו תפילין בשעה שקורא, שהרי זה כמעיד עדות שקר בעצמו. 'בעצמו' - פירש רש"י שהוא לשון נקיה, והכוונה היא כאילו מעיד עדות שקר בהקב"ה. הרי אתה אומר 'וקשרתם לאות על ידיך והיו לטוטפות בין עיניך', אז היכן הם התפילין? זו היא עדות שקר. כך גם מי שאומר ואהבת את ה' אלהיך ואינו מכניס אהבת ה' בלבו, הרי זה כמעיד עדות שקר בעצמו. והמשנה ברורה העתיק את דברי הבעל חרדים להלכה בהלכות תפילין (סימן כ"ה סקי"ד).

אומר הרמב"ם: והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? אדם שבאמת רוצה שיהיה לבו ירא מהקב"ה ותכנס בלבו האהבה לבורא, מה יעשה? בשעה שיתבונן האדם במעשיו של הבורא יתברך וברואיו הנפלאים הגדולים יראה מהן חכמתו שאין לה לא ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לדעת השם הגדול.

אם תתבונן בבריאה של ה' יתברך, והבריאה היותר גדולה והיותר מופלאה היא האדם עצמו, תוכל להגיע לאהבת ה'. וממשיך הסטייפלער: וכן האריך החסיד בעל חובת הלבבות (שער הבחינה) בחובת הבחינה וההתבוננות ברוממות ה' יתברך ורוב חסדיו כפי מה שאנו יכולים להכיר ולהשיג על ידי הבריאה שאנו משיגים.

וכתב שם (פרק ה'), הבחינה היותר קרובה אצלנו והיותר גלויה, שתראה את נפלאות החכמה ורוב חסדיו ביצירת האדם אשר הוא עולם סמן. זהו היסוד שיכול איוב (יט, כו) 'מבשרי אחזה אלוה'.

מה שמוטל עלינו הוא להתבונן בזה. לקחת לעצמנו איזה זמן שבו נהיה פרושים מכל עניני העולם הזה, כמה זמן שיהיה, אפילו רק חמש דקות או עשר דקות, ולחשוב על הדבר הזה.

אפילו חמש דקות של מחשבה בענין הזה זה דבר יקר הערך. הרבה פעמים אדם יכול בדקה אחת לחשוב מאה מחשבות שונות, אבל אם ינסה לחשוב במשך חמש דקות מחשבה אחת, הוא לא יצליח. ובאמת, זה עצמו שאדם יכול לחשוב כל כך הרבה מחשבות בזמן מועט, זה עצמו מעיד על כל כך הרבה כלי דעת שהקב"ה נתן לאדם, וזה עצמו סיבה להודות לבורא, אלא שאדם שלא מתבונן לא חושב על זה. התבונן ותראה, אומר הסטייפלער, איך שיש באדם בשכלו ובדעתו את כח הזכרון ואת כח השכחה, כח העמקה, וכח השטחיות. כח העמקה הוא שאדם מעמיק בנושא מסויים עד אין חקר. לפעמים איפה אדם מנצל את הכח הזה? כשהוא לומד איך לבשל. את זה הוא לומד בהעמקה גדולה איך שיצא לו ארוחת צהריים טעימה אליבא דכולי עלמא... וכל אחד שיוסיף שיטה חדשה או שיפור, גם ברוך יהיה. ודווקא בדברים שצריכים עמל וגיעה, כגון לימוד התורה, שם הוא לומד בשטחיות, הלילה.

כך יש גם את האמונה והחשדנות. אלו הם שני כוחות הפכים בתוך האדם שלפעמים הוא מאמין לכל דבר, ולפעמים להיפך, בכל דבר הוא חושד. גם יש את כח הדמיון, שבאמצעותו אדם יכול לחשוב ולצייר דברים שרחוקים מאד מאד מהמציאות, ולעומתו יש את כח המשער, שהוא בודק כל דבר ומעמיד אותו לפי גדרו האמיתי. יש את כח הזריזות ואת כח העצלנות, אהבה ושנאה, כעס וריצוי, שמחה ועצבות, רחמנות ואכזריות, התמדה ובטלה, בטחון ופחד, אמיצות ומורך, עקשנות וויתור, יושר ורמאות, סבלנות והיפוכה, וכהנה וכהנה. כך מונה שם הסטייפלער שלושים וחמש כוחות שיש בכל אדם לשני הכיוונים, ומוסיף הסטייפלער זצ"ל, צא וראה שלפעמים כל המידות הללו פועלים בערבוביא ובמהירות מבלי שירגיש האדם בהם. ברגע אחד הוא יכול גם לזכור וגם לשכוח, גם לכעוס וגם להתרצות.

ולכן אם אדם יצליח לעצור מכל עניני העולם ולהתרכז ולהתבונן בחסדי ה' יתברך כמה דקות, זה עצמו כבר סיבה להודות. וגם אם קשה לעשות את זה דבר יום ביומו, לכל הפחות פעם בשבוע זה חובה על האדם לעמוד ולהתבונן כמה מרובים חסדי הבורא אתו, ואיך שהקב"ה נותן לו את כל צרכי גופו בכל מכל כל, ואם חסר, אין זה אלא שנדמה לו שחסר, והרי זה בגדר יש לו מנה שרוצה מאתים.

וידע האדם נאמנה, כי אי אפשר שיהיה לאדם בעולם הזה כל מה שהוא רוצה, כי כל בריאתו של העולם מתחילה לא נברא אלא על דעת שיהיה תמיד חסר, לפי שהעולם הזה דומה לשותה מים מלוחים, שנדמה לו שהם מרוויים, אבל באמת הוא רק נעשה צמא עוד יותר (אגרת הגר"א משם הראשונים). ומדוע זה כך? כי אם לאדם היה הכל בעולם הזה ולא היה לו צמאון להוסיף עוד, היה יכול לטעות ולחשוב שהוא בא לצורך העולם הזה. לכן העולם הזה נבנה

באופן שתמיד האדם יש לו צמאון לעוד ועוד, כדי שידע בבירור שהעולם הזה הוא לא הכתובת הנכונה, ואם יש לו צמאון לעוד ועוד עליו לתרגם את זה ולהרוות אותו בדברים רוחניים.

לימוד התורה מביא את האדם לאהבת ה'

עוד דבר כותב הרמב"ם (ספר המצוות עשה ג'), והוא מהספרי (פרשת ואתחנן), ואהבת את ה' אלהיך, כיצד אוהבו? - למוֹד תורה. על ידי שיהיו הדברים האלו 'על לבבך', על ידי לימוד התורה, אתה תוכל להגיע לאהבת ה' יתברך. ובאמת אותם אנשים שטרחו ועמלו ויגעו בתורה הקדושה, תמיד רוממות חסדי ה' יתברך בגרונם, ותמיד תשמע מהם על כל פרט ופרט כמה שהם מוקירים טובה לבורא על החסדים שעשו להם.

הסטייפלער זצ"ל בסוף ימיו היה מודה ומשבח על חסד מיוחד שעשה אתו הקב"ה. איזה חסד? - אמר הסטייפלער, אני כבר יהודי זקן, וזקן לא יכול לישון הרבה, וכמה שעות בודדות של שינה מספיקות לו, וכמו שאמר הפסוק בקהלת (יב, ד) 'ויקום לקול הצפור, איך שהזקן שומע רעש קל וצפצוף של ציפור, הוא מתעורר. מה עושה זקן שקם משנתו? יש אחד שמתהפך מצד לצד ומנסה להרדם שוב, ולא עולה בידו. אבל אני, אמר הסטייפלער, בימות החול אם אני קם, אני פותח ספר ויושב ללמוד. אבל מה אני אעשה בלילות שבת? בלילות שבת אני לא יכול ללמוד בספרים, כיוון שאני לא משתמש באור החשמל בשבת, ולהשתמש לאור נר או פנס גם כן אני לא יכול לעיין בספר, לפי שאני צריך להעמיד עלי שומר, ואיך אמצא שומר באמצע ליל שבת?! כל השומרים ישנים... אלא שהקב"ה עשה אתי חסד מיוחד שנתן לי את הכח לעשות גימטריאות בתורה, ואז בלילות שבת אני יושב ומחשב גימטריאות בתורה. ובאמת בספר שלו 'ברכת פריץ' הוא מראה נפלאות שבתורה, כיצד דרשות רבותינו רמוזות בתורה שבכתב על ידי הגימטריאות, שגם זו היא מדה בתורה.

על זה היה מודה ומהלל הסטייפלער זצ"ל, על שקיבל את הכח הזה לעשות גימטריאות. וכך היו כל גדולי ישראל מאז ומעולם, כי מי שדבוק בתורה הרי התורה מעוררת את לבו של אדם לאהבת ה' יתברך, ואז הוא מתבונן בחסדי ה' ומודה ומשבח על כל צעד ושעל.

שמעתי מעשה על הגאון הצדיק רבי אליעזר דוד גרינוולד זצ"ל, בעל ה'קרן לדוד', שהיה ראש ישיבה גדול בחוץ לארץ, וכפי רוב גדלותו בתורה, כך היתה גדולה עניותו. הוא היה עני מרוד, עד שסיפר לי חכם אחד שאפילו כלי האכילה שהיו לו בבית, היו כלי עץ. הוא היה יושב ואוכל מרק בצלחת עץ, עם כפית של עץ. מישהו מאתנו היה מוכן לאכול עם כלי עץ? חלילה, אולי יכנס לנו איזה קוץ.. אבל הוא לרוב עניותו, זה מה שהיה לו בבית.

וסיפרו שפעם אחת נכנס אצלו מישהו בשעת האכילה, וכשראה את הרב אוכל בכלי עץ פשוטים, השתומם על המראה. מילא לפני כמה מאות שנים, אפשר להבין. אבל

עכשיו בדור הזה, שיש בו הכל מכלל כל, מי אוכל באופן הזה?! ישב והתבונן ברב בעינים פקוחות ובפליאה עצומה. הרב הרגיש שאותו אחד מסתכל עליו, ולא הבין, על מה ולמה הוא מביט עלי בתמהון גדול כזה?! עבר זמן, וכך ההוא יושב ומסתכל, עד שהרב פנה אליו ואמר לו, תשמע, אני שם לב שהכלים שלי מצאו חן בעיניך, אז אני נותן לך אותם במתנה, כדי שלא תעבור על 'לא תחמוד'...

כי כך זה, מי שמתבונן בחסדי ה' יתברך ודבוק באהבת ה' לא רואה ולא מרגיש חסרון בכלום, ואדרבה, תמיד הוא מרגיש ובטוח שיש לו את כל מה שהוא צריך. ומי שאין לו את המידה הזו של ההסתפקות והכרת הטובה, לא משנה מה יהיה לו וכמה יהיה לו, תמיד הוא ימצא מקום להתרעם על ה' יתברך, כמו שראינו בפרשה.

מה הוא רחום אף אתה רחום

ויש עוד תועלת גדולה בהתבוננות בחסדי ה' יתברך, כי הפסוק אומר (דברים יא, כב) 'ולדבקה בו'. הצטוונו להיות דבוקים בה' יתברך. שואלים רבותינו (ספרי שם, ועיין סוטה יד. שבת קלג:), 'וכי אפשר להדבק בשכינה, והלא 'אש אוכלה הוא', אלא הדבק במידותיו - מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון'. כשאנחנו מתבוננים בחסדי ה' אנחנו רואים כמה נברא האדם ברחמים, וכמה חסד וכמה חנינה יש בכל פרט ופרט מאיברי גופנו ומארחות חיינו. ומזה עלינו ללמוד לעצמנו, כי גם אנחנו צריכים להדבק בה' ולעשות כמדותיו, אף אנחנו צריכים להיות רחמנים וגומלי חסדים עם הזולת.

לדאבוננו הרב יש בזה פרצה גדולה. כל אחד יבחן את עצמו באמת ובתמים, באיזה שטח של מצוות הוא נוהר ונשמר יותר, בשטח של בין אדם למקום או בבין אדם לחבירו? באיזה מצוה הוא מחפש להדר, במצוה כמו תפילין או אתרוג, או במצות החסד עם הזולת? ואדם שיהיה אמיתי עם עצמו יודה בדבר, שבאמת הרבה פעמים הוא מחפש את ההידורים דווקא במצוות שבין אדם למקום, ואילו בבין אדם לחבירו 'פרוץ מרובה על העומד'. **איך** ייתכן כדבר הזה, שבבין אדם למקום אדם מוכן לוותר על כסף מרובה כדי למצוא עוד הידור ועוד חומרא, ואילו במצוות של בין אדם לחבירו הוא עומד על שלו בכל דבר וגורם למחלוקות ולמריבות?

בזה הבחינה שלנו אם אנחנו מקיימים את הפסוק 'ולדבקה בו', אם אנחנו נדבקים במדותיו של הקב"ה. אם אנחנו רוצים ללכת בעקבות הקב"ה שכל כך הרבה חסדים עושה אתנו, בכל פרט ופרט, גם אנחנו צריכים להעביר על מדותינו, להיות רחמנים וגומלי חסדים.

ותחילת הכל האדם צריך להתחזק בזה בתוך ביתו, היכן שהנסיון גדול יותר, להיות שם מעביר על המידות וגומל חסד. פעמים הרבה אנחנו שומעים ורואים שיש תרעומות

ומחלוקות עם האנשים היותר קרובים, בין בעל לאשתו, בין אב לבנו, ובין כלה לחמותה. הרי אדם לא יצעק על אחד שהוא לא כל כך מכיר, אבל על מי הוא כן יצעק? על אשתו, על הילדים שלו וכהנה וכהנה. ובאמת, דווקא על אותם אנשים שעוזרים לך תמיד ומסייעים לך בכל ענין, דווקא עליהם אתה צועק? הרי אתה צריך להיות גומל חסד! אתה צריך לוותר ולהעביר על המידות, לדאוג שיהיה תמיד שלום ושלווה בבית, בין בעל לאשתו, בין אב לבנו וכיוצא בזה.

יש כאלו שיכולים להיות גומלי חסדים עם כולם, יכולים להיות משמחי חתן וכלה, מנחמים אבלים וקוברים מתים, וכולם משבחים ומהללים אותו על הגמילות חסד שלו שלא יודעת גבולות, אבל איך הוא בבית?! ה' ירחם. הוא רק מגיע לבית, יש שם קטטות צעקות ומריבות. עיקר החסד צריך להתחיל בבית שלך! לפני שתלך לנחם אבלים, לך קודם ותנחם את בני ביתך, על הצער שגרמת להם פעמים הרבה... זו אחת המעלות היותר גדולות שיש, שיהיה 'אדם מקרב את קרוביו'. לא קירוב הרחוקים, אלא קירוב הקרובים, זה לפעמים קשה לאדם יותר מן הכל, אבל זה חשוב מן הכל.

גם אם לדעתך אתה צודק, גם אם לפי הבנתך הם טועים, אבל גם כישראל התרעמו ורצו שליו זו לא היתה טענה צודקת, ועם כל זה הקב"ה ברחמיו הוריד להם את השליו ועוד 'כנגד לבו של אדם' כדי שלא יטרחו. כל שכן וכל שכן שרוב המחלוקות הם מחלוקות של חנם, קפידות ומריבות על דברים של מה בכך.

בעוד כמה חודשים נהיה כבר ביום הדין, בראש השנה. ראינו כמה כלל ישראל סבל בשנה הזו, בצרות שונות ומשונות. ואנחנו צריכים להגיע למשפט מוכנים. במה? - זה ראשית הכל, 'מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון'. אם נלך במדותיו של הקב"ה, מובטח לנו שגם הוא ילך אתנו במדה כנגד מידה ויחוס וירחם עלינו, ויתן לנו הכל מכל כל, ברוחניות וגשמיות, אכי"ר.

חידו"ת לפרשת בהעלותך

א. בענין אם הלויים העבירו תער על זקנם

במדבר (ח' ו'): "קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם, וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם וטהרו".

וראיתי לגאון רבי אברהם פאלאג'י ז"ל בספר פדה את אברהם (מערכת ל' אות ז') שכה כתב: "לויים המגלחים זקנים [בתער] אין להם מקום פטור בטענה דמהרה יבנה המקדש, ואז הרי יעבירו תער על כל בשרם" וכו', עיין בדבריו ז"ל.

הנה זה אמת שהלויים העבירו תער על בשרם כנ"ל, אבל נעלם ממני מנין היה כל כך פשוט לו ז"ל שהלויים שהעבירו תער על כל בשרם, העבירו תער גם על זקנם, והרי רבים אומרים שהלויים לא העבירו תער על זקנם עיין לגאון חיד"א ז"ל בשו"ת יוסף אומץ (סימן מ"א וסימן מ"ה), ובספר תורת חיים על ביאור רבינו בחיי ז"ל במדבר שם (אות ח' דס"ו ע"א), ומצאתי באריכות בזה בשו"ת קול מבשר ח"א (סימן לח) ע"ש.

ועוד יש לי להבין הנחתו ז"ל שכשיבנה המקדש במהרה כיר"א יצטרכו הלויים לגלח כל בשרם, ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות נגעים (פי"ד מ"ד) וספר החינוך (מצוה שע"ז) ומדרש הגדול במדבר (ח' ז') ואכמ"ל. [נדפס במכתבי שבספר הדרת פנים זקן, נ"י תשל"ז].

ב. בענין גלות מכפרת כמו קרבן

במדבר (ח' י"ט): "ואתנה את הלויים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל, ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש".

וכתב רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל: "ולכפר על בני ישראל. ואהרן ובניו מקטירים וגו' ולכפר על ישראל (דהיי"ו ל"ד), שבעים שבעים נחתך על עמך וגו' ולחתם חטאת ולכפר עון בענין הקץ של דניאל (ט' כ"ד), מלמד שגלות מכפרת כמו קרבן" עכ"ל.

והגאון האדר"ת ז"ל בספרו עטרות אד"ר שם (דף קפ"ז) כתב: "גלות מכפרת כמו קרבן, בברכות (נ"ו א') ובסנהדרין (ל"ז ב') איתא דגלות מכפרת, אבל לא נזכר בשום מקום שמכפרת כמו קרבן" עכ"ל.

ומעלת ידידי היקר הרה"ג יק"ר שליט"א בהערותיו לבעל הטורים שם (דף רצ"ג) הביא מקור נפלא לדברי בעל הטורים והוא ממדרש תהלים (פרק נ"ב): "אמר הקב"ה לאברהם עתיד בית המקדש להחרב והקרבנות שהיו מכפרין עליהם בטלים מה רצונך שישתעבדו בגלויות ואל ישתעבדו בגיהנם וכו', אברהם בירר לו הגלויות" עכ"ל ודפח"ח.

אלא שיש להעיר דגירסה זו שאברהם בירר **הגלויות** היא גירסה שנשתנתה על ידי הצנזורה, והגירסה העיקרית והנכונה אברהם בירר את **המלכויות** עיין במדרש פסיקתא דרב כהנא (פסקה ה', החודש, דמ"ב ע"ב) וש"נ, ועיין במדרש בראשית רבה (פמ"ד סכ"א) ובכל המפרשים, ובכל נסמן במנחת יהודה על מדרש בראשית רבא שם (דף תמ"ד), "ומלכויות" היינו שיעבוד מלכויות ולא גלות עיין לגאון האדר"ת ז"ל בספרו עטרות אד"ר (פרשת וישב דף נ"ה) ודוק.

ואמרתי דיתכן שיש למצוא מקור לרברי רבינו בעל הטורים ז"ל מההיא דסנהדרין הנ"ל: "אמר רב יהודה בריה דרבי חייא גלות מכפרת עון מחצה, מעיקרא כתיב והייתי נע ונד ולבסוף כתיב, וישב בארץ נוד. אמר רב יהודה גלות מכפרת שלשה דברים, שנאמר כה אמר ה' וגו' הישב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיוצא ונפל אל הכשדים הצרים עליכם יחיה והיתה לו נפשו לשלל, ורבי יוחנן אמר גלות מכפרת על הכל, שנאמר וכו' ע"ש.

ואם כן אחר שרבי יוחנן אמר שגלות מכפרת על הכל והיינו על כל העוונות, הרי מבואר כמה נפיש חילה דגלות שהיא מכפרת עוונותיו של אדם כקרבן, ומה ימתקו הדברים עם מה שכתב מהר"ם ריקאנטי ז"ל בפירושו לתורה במדבר (ה' ו'): "בכל החטאות באבר אשר חטא שם צריך לשוב ולהצטער, והבן מאמר רז"ל גלות מכפרת עון, שילך למקום שאין מכירין אותו, ויכרת ממקומו, דוגמת עונש כרת הנפש הנכרת משרשה מדה כנגד מדה, וירפא מחליו וימצא צרי למכתו בקבולו בגופו וברצונו, דוגמת העונש הראוי לנשמתו מאהבה, כי אינו דומה מקבלן בעל כרחו למקבלן מרצונו. ואמרו רז"ל אשרי אדם שיגיע לו ייסורין וכובש כחו ואינו קורא תגר אחר מדת הדין, בשעה שבאו ייסורין אל איוב אלו כבש כחו ולא קרא תגר אחר מדת הדין, למדה מעולה ומשובחת היה בא, וכשם שעומדים עכשיו ואומרים אלהי אברהם אלהי יצחק וכו' כך היו אומרים אלהי איוב. ואמרו (תענית ח' א') כל השמח בייסורין הבאין עליו מביא ישועה על העולם, שנאמר בהם עולם ונושע" ועיין שם.

הרי כשם שקרבן חטאת מכפר על כרת, כך גם הגלות שמרצונו נכרת ממקומו וגולה למקום אחר מכפרת, והיינו גלות המכפרת דומיא דקרבן דקאמר בעל הטורים ז"ל ודוק.

ולבאורה אדרבה גדול כח כפרת הגלות מכפרת הקרבן, וזו לשון הגאון אביר הרועים מהרי"ט ז"ל בספר תשובותיו ח"ב (או"ח סימן ח' ד"ה היסורין): "הגלות מכפר על שפיכות דמים, ואף על פי שאינו מכפר אלא על השוגג, מצינו שהוא מועיל אף על המזיד כדאמרין בסנהדרין (הנ"ל) גלות מכפרת מחצה דכתיב נע ונד תהיה בארץ ובתר דגלי כתיב וישב בארץ נוד, ותו אמרין התם גלות מכפר על הכל דכתיב היושב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיוצא אל הכשדים וחי והיתה לו נפשו לשלל. [א"ה יח"ס שם למדו מפסוק זה שגלות מכפרת רק על שלש עבירות ובודאי יש כאן טעות הדפוס וצריך להביא קרא דרבי יוחנן].

וגם הגלות מכפרת על שאר העבירות עבודה זרה וגילוי עריות, לפי מה שאמרו (שבת ל"ג א') דבעון עבודה זרה וגילוי עריות גלות בא לעולם, ומייתי לה מקראי, והיא ששינו באבות (פ"ה מ"ח) גלות בא לעולם על עון עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים, וכתיב והבאתי אותם בארץ אויביהם או אז יכנע לבכם הערל ואז ירצו את עונם" עכ"ל ודוק היטב.

הרי שגלות מכפרת גם על עוונות שאין להם כפרה בקרבן כרוצח במזיד, וקרבן בדרך כלל מכפר על השגגות וגלות מכפרת אף על המזידים כנ"ל ועיין, ועיין שו"ת שיח יצחק (סימן תנ"ח), ושו"ת אפרקסתא דעניא ח"א (סימן כ"ח), ושו"ת בצל החכמה ח"ג (סימן מ"ב) ואכמ"ל.

ודע דבמאמר רו"ל הנ"ל "אמר רב יהודה בריה דרבי חייא גלות מכפרת עון מחצה, מעיקרא כתיב והייתי נע ונד ולבסוף כתיב, וישב בארץ נוד. אמר רב יהודה גלות מכפרת שלשה דברים, שנאמר כה אמר ה' וגו' הישב בעיר ימות בחרב ברעב ובדבר והיוצא ונפל אל הכשדים הצרים עליכם יחיה והיתה לו נפשו לשלל, ורבי יוחנן אמר גלות מכפרת על הכל, שנאמר "... [עד כאן מצאתי והשאר חסר, והשי"ת יחזיר לי כל אבודתי אכי"ר].

ג. בענין מסעות בני ישראל על פי ה'

במדבר (י"ח ואילך): "על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו וגו', על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו וגו', על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" וגו'. [צע"ק מדוע התורה חזרה על זה פעמים הרבה כנ"ל].

ומבואר באר היטב שסדר המסעות שבני ישראל נסעו במדבר היה על פי צווי אלוקי ולא לפי רצונם, אלא איך שפקדו ואמרו להם מן השמים ללכת - כך הלכו ונסעו.

במדבר (כ' כ"ב): "ויסעו מקדש ויבואו בני ישראל כל העדה הר ההר, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בהר ההר על גבול ארץ אדום לאמר יאסף אהרן אל עמיו כי לא יבוא אל הארץ וגו'. ופירש רש"י על גבול ארץ אדום, מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר ליהושפט בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' מעשיך".

ונתעוררתי בס"ד דתינח אם ישראל היו נוסעים מסעותיהם לפי רצונם, אזי אכן יש כאן טענה על מה ולמה נתחברו לעשו הרשע, אבל לפי האמור נסיעותיהם היו על פי ה' ומן השמים קבעו את מסלול דרכם, אם כן מה שייך לומר דהואיל ונתחברו כאן להתקרב לעשו, והלא על פי ה' נסעו.

ותו כל הענין צ"ב, דבשלמא גבי יהושפט הצדיק שנתחבר עם אחזיהו הרשע יש לומר דאכן פרץ ה' מעשיו, אבל כאן מה "נתחברו" לעשו הרשע יש בזה שהגיעו לגבול ארץ אדום, לא מיבעיא שעדין לא נכנסו כלל בארץ אדום ורק הגיעו שם לגבול ארץ אדום ומה יש כאן אל תתחבר לרשע, אתמהה.

עוד בה אפילו אם היו נכנסים לארץ אדום ועוברים בה וכי זה נקרא להתחבר לרשע, שמגיע עונש כזה, והלא במקרא דלעיל (שם י"ז) משה רבינו אומר למלך אדום: "נעברה נא בארץ וגו' בדרך המלך נלך" וגו', ומדוע כאן לא חששו להתחבר עם הרשע אתמהה.

וכל העיונים הללו צ"ב וטעם, ורשמתי למזכרת עד שנעיין בה בס"ד.

ואקבע כאן דברות החסיד רבינו יונה גירונדי ז"ל בפירושו למסכת אבות (פ"א מ"ז) בענין שלא להתחבר עם הרשעים: "ואל תתחבר לרשע. שהוא עונש גדול שאין כמותו, כי החטא

החמור אם פשע בו עשה עבירה אחת, אבל זה בכל העבירות שעושה הרשע יש לו חלק בהם בשכר חבירתו, ונמצא עושה חטאים גדולים רבים ועצומים, ואם ידיו אסורים ולא נהנה מהם, שכן כתוב אוי לרשע ואוי לשכנו, או לחבירו, כי הוא חוטא ושכנו וחבירו מעדו. וכן מפורש באבות דר' נתן (פ"ל ה"ג), כל המדבק לרשעים אף על פי שאינו עושה כמעשיהם נוטל פורענות כיוצא בהם. ועל זה נאמר בהתחברך גו' פרץ ה' את מעשיך, והמדבק לצדיקים אף על פי שאינו עושה כמעשיהם נוטל שכר כיוצא בהם, רח"ל ורח"ל.

ד. בענין התואר עבדי בתורה

י"ב מרחשון תשמ"ח

במדבר (י"א כ"ח): "ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כלאם".

כתב הגאון המובהק רבינו מאיר שמחה הכהן מדווינסק ז"ל בספרו משך חכמה במדבר (י"א כ"ח): "אדוני משה כלאם, הנה שלשה אנשים נזכרו בתורה שנקראו **עבדי**, אברהם עבדי (בראשית כ"ו כ"ד), **כלב עבדי** (במדבר י"ד כ"ד), **בעבדי במשה** (במדבר י"ב ז), אלו שלא אמרו לשום אדם אדוני או עבדך, לא כן יהושע שאמר אדני משה, וכן באהרן לא נזכר עבדי לפי שאמר אדוני למשה (שמות ל"ב כ"ב), וכמו שאמרו בברכות (מ"ט סע"א) שלא רצו להזכיר מלכות שמים אצל מלכות בשר ודם", ודפח"ח. [וגבי משה לכאורה טפי הוי ליה לאתווי קרא עבדי משה, במדבר י"ב ז].

ואם תאמר והלא גם גבי אברהם מצינו שאמר אדוני ועבדך, בספר בראשית (י"ח ג'): "ויאמר **אדוני** אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל **עבדך**", ובשלמא למאן דאמר בשבועות (ל"ה ב') דהך אדוני קדש ולהשי"ת נתכוון אברהם ניחא, אלא למאן דאמר התם דהך קרא אדוני חול הוא ועיין מנחת שי הכא, מאי איכא למימר, ותו התם (פסוק ה') איתא: "כי על כן עברתם **על עבדכם**", והתם לכולי עלמא למלאכים אמר כן.

ויש לומר דהגאון רבינו מאיר שמחה ז"ל דקדק בלשונו וכתב: "אלו שלא אמרו לשום אדם אדוני או עבדך" וכו', ומלאך שאני ולא שייך גביו שלא להזכיר מלכות שמים אצל **בשר ודם**, ודוק. כנלע"ד לבאר דברות קדשו זיע"א.

ודע עוד דרבינו מאיר שמחה ז"ל דקדק בלשונו לומר: "נזכרו בתורה שנקראו עבדי", אבל בספרי הנביאים מצינו הרבה שנקראו **עבדי** אף על פי שאמרו עבדך, וכגון יעקב שאמר לעשו עבדך בבראשית (ל"ב ב' וכו"א), ונקרא יעקב **עבדי** בישעיה (מ"א א' וב') ובירמיה (ל' י') ועוד הרבה, וכן דוד אמר עבדך בשמואל א' (י"ז ל"ב ל"ד ול"ו), ונקרא פעמים הרבה דוד **עבדי**, שמואל ב' (ג' י"ח) ועוד ודוק.

ה. בענין אם צפורה אשת משה רבינו דיברה לשון הרע

במדבר (י"ב א'): "ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הכשית אשר לקח כי אשה כשית לקח, ויאמרו הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר וישמע ה'".

ופירש רש"י ז"ל: "ותדבר מרים ואהרן, היא פתחה בדיבור תחילה לפיכך הקדימה הכתוב תחילה, ומנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה, רבי נתן אומר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה, כיון ששמעה צפורה אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה, שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפירש בעלי ממני, ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן, ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו כך נענשה, קל וחומר למספר בגנותו של חברו".

ובספר ילקוט שמעוני במדבר שם (רמז תשל"ז): "על אודות האשה, מנין היתה מרים יודעת שפרש משה מפריה ורביה, אלא שראתה את צפורה שאינה מתקשטת בתכשיטי נשים, אמרה לה מה לך שאין את מתקשטת, אמרה לה אין אחיך מקפיד בדבר, לכך ידעה מרים ואמרה לאחיה ושניהם דברו בו. רבי נתן אמר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר וירץ הנער, כיון ששמעה צפורה אמרה אוי לנשותיהם של אלו בכך, ידעה מרים ואמרה לאחיה, ושניהם דברו בו. והרי דברים קל וחומר ומה מרים שלא נתכוונה לדבר באחיה לגנאי, אלא לשבת, ולא למעט מפריה ורביה אלא לרבות, ובאחיה הקטן ממנה, ובינה לבין עצמה שנאמר וישמע ה', כך נענשה, המתכוון לדבר בחברו לגנאי ולא לשבת, ולמעט מפריה ורביה ולא לרבות, ובמי שגדול ממנו, ולפני אחרים על אחת כמה וכמה".

ובס"ד בלומדי הדברים נתעוררתי, דלכאורה אם מרים שמעה זאת מצפורה, אזי גם צפורה עצמה היתה צריכה ללקות בצרעת, ומדוע רק מרים לקתה, וכן אהרן לקה עיין שבת (צ"ז א'), ועיין בחיבורי הדר יעקב ח"א (סימן כ"ו) וצרף לכאן.

ואמרתי דיתכן שצפורה עם נפשה דברה, והתאוננה לעצמה בקול, על כך שמשה רבינו פרש, ואמרה "אוי לנשותיהן של אלו בכך", כלשון המדרש המובא בילקוט שמעוני כנ"ל, וכל זה היה בינה לבין עצמה, אלא שמרים שהיתה בצד צפורה כנ"ל, שמעה זאת ידעה והבינה, והלכה ואמרה לאחיה אהרן, ולכך לצפורה לא נחשב כמדברת לשון הרע אלא רק למרים ודוק.

ועיינתי בספרי זוטא במדבר שם, וראיתי שכך דרשו חז"ל: "ותדבר מרים ואהרן במשה, קשה היא לשון הרע שלא נצטרעה מרים אלא על לשון הרע, שנאמר ותדבר מרים ואהרן, מרים פתחה הדברים ואמרה לאהרן, והוסיף אהרן על דבריה ונשאו ונתנו בדבר. רבי שמעון אומר אף צפורה פתחה בדברים ואמרה למרים, ומרים אמרה לאהרן, ואהרן הוסיף על דבריהם, ונשאו ונתנו בדברים, ומה היו הדברים אמרו כיון שנתמנו הזקנים הדליקו כל ישראל נרות ועשו שמחה בשביל שעלו שבעים זקנים לשררה, וכיון שראת מרים הנרות אמרה אשרי אלו ואשרי נשותיהן, אמרה לה צפורה אל תאמרי אשרי נשותיהן אלא אוי לנשותיהן שמיום שדבר הקב"ה עם משה אחיך לא נזדקק לי, מיד הלכה מרים אצל אהרן והיו נושאים ונותנים בדבר שנאמר ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה על עסקי פרישתו מן האשה". והובא במדרש הגדול שם.

ועוד ראיתי כן במסכת אבות דרבי נתן (ר"פ ט'): "רבי שמעון אומר על מספרי לשון הרע נגעים באים עליו, שכן מצינו באהרן ומרים שספרו לשון הרע במשה ובא עליהם את הפורענות שנאמר ותדבר מרים ואהרן במשה [למה הקדים הכתוב מרים לאהרן, מלמד שהלכה] צפורה ושחה לה למרים, הלכה מרים ושחה לו לאהרן, עמדו שניהם ודברו בצדיק ההוא, מתוך שעמדו שניהם ודברו בצדיק, בא עליהם את הפורענות שנאמר ויחר אף ה' בם וילך, מה תלמוד לומר וילך, מלמד שנסתלק מאהרן, ודבק במרים, מפני שלא היה אהרן עסקן בדברים, אבל מרים שהיתה עוסקת בדברים נענשה יותר", ורבי שמעון כאן אזיל לטעמיה בספרי זוטא שגם צפורה דברה לשון הרע כנ"ל.

ולפי האמור תינח לתנא קמא דמרים פתחה בדברים ואמרה זאת לאהרן, לכך היא לקתה בצרעת, אלא לסברת רבי שמעון שאף צפורה פתחה בדברים, ואמרה למרים, ומרים אמרה לאהרן, ואהרן הוסיף על דבריהם כנ"ל, בזה בטל תירוצי שצפורה לעצמה אמרה, ועם נפשה התאוננה, ואם כן תחזור השאלה למקומה, שגם צפורה היתה צריכה ללקות בצרעת וצ"ע.

ואולי יש לומר שכשם שמרים ואהרן לא ידעו שמשה רבינו שפרש הוא על פי הדיבור, כך גם צפורה לא ידעה, ולכן צפורה חשבה שאין בסיפור דבריה לשון הרע, כיון שהיא מתכוונת לתועלת, ובנדון דידה נתקיימו כל הכללים האמורים בספר חפץ חיים (כלל י" ס"ג וס"ד), ובפרט לפי הכתוב בהגהה שם: "ואפשר שהוא הדין אם כונתו בספרו להפג את דאגתו מלבו, הוי כמכוין לתועלת על להבא", שמותר לספר ע"ש, ועיין.

ו. בענין והאיש משה עניו מאד

במדבר (י"ב ג'): "והאיש משה עניו מאד מכל אדם אשר על פני האדמה".

חולין (פ"ט א'): "אמר רבא, ואיתימא רבי יוחנן, גדול שנאמר במשה ואהרן, יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר, ואילו במשה ואהרן כתיב ונחננו מה" ע"ש.

וראיתי לאביר הרועים הגאון הקדוש רבינו חיים מוולאדין זצ"ל בספר רוח חיים על מסכת אבות (פ"א מ"א ד"ג סע"ג) שכה כתב: "על ידי הענוה זוכה האדם הכל, וכמו משה רבינו ע"ה שהיה אדון הנביאים ואב החכמים, לא נשתבח אלא בענוה, וכל מה שזכה הוא בעבור ענוותו, ואילו היה עכשיו אדם ענו כמשה, היה ודאי זוכה לתורה בשלימות, וכמאמר חכמינו ז"ל (תענית ז' א') למה נמשלה דברי תורה למים כו' מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו, ורצונם לומר כמו המים הולכים ממקום גבוה דרך מדרון למקום הנמוך ושם מתקיימין, אף דברי תורה אין מתקיימין דוקא אלא במי שדעתו שפלה, כן נתגלגלה התורה עד משה שהוא היה העניו מכל ושפל ונמוך ביותר, וכמו כלי כל מה שדופנו יותר דק מחזיק יותר, עד שאם תהיה כקליפת השום היא כמעט כולה בית קיבול, כן האדם כל שרוחו יותר נמוכה נשאר ביותר מקום פנוי ובית קיבול לתורה. ורם לבבך ושכחת. רצה לומר כיון שגבה למעלה וממילא לא נשאר מקום פנוי לתורה על כן תצא התורה ח"ו,

וכמאמר הכתוב כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים כמו המים המכסים לים במקום שהוא עמוק ביותר נכנסים גם המים שם יותר הרבה" עכ"ל.

ומצאתי שרעיון זה כבר כתב הגאון בעל כלי יקר הוא רבי שלמה איש לונשיץ ז"ל בספרו עוללות אפרים (ח"ד עמוד א' מאמר תצ"ב): "וענין נפלא זה הראה לנו הקב"ה בנתינת התורה, שנתנה על הר סיני הנמוך שבהרים, ועל ידי משה הנמוך שבכריות, כמו שכתוב והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, הורה שלא היה עניו כמותו בעולם, **ואם היה בעולם אדם עניו יותר ממנו** - היה הקב"ה **נותן התורה על ידו**, אלא שלא היה כמותו בעולם לפיכך זכה משה שתינתן התורה על ידו", ועוד עיין שם בדבריו היקרים.

ויש לי להעיר דראיתי בספרי שם (פרשת בהעלותך פיסקא מ"ג) שכך דרשו ז"ל: "מכל אדם אשר על פני האדמה **ולא מאבות**, רבי יוסי אומר אף מאבות, מכל האדם ולא ממלאכי השרת", חזינן דנחלקו רבותינו התנאים ז"ל בענין זה, ולפי סברת תנא קמא אכן האבות היו במדרגת ענוה גדולים ממנו, ולדרכם דגאוני בתראי ז"ל היתה צריכה להיות נתינת התורה על ידי האבות, אליבא דתנא קמא, ועיין.

וצריך לומר דהנך תרי רבבי ז"ל דברו לפי סברת רבי יוסי דענוה דמשה היתה גדולה משל אבות, ונקטו כדבריו לעיקר ולא כדברי תנא קמא, חדא דסתם ספרי רבי שמעון (כסנהדרין פ"ו א'), ואנן קיימא לן רבי יוסי ורבי שמעון הלכה כרבי יוסי (כעירובין מ"ו ב'), ועיין לקמיה. ותו דסתמא דתלמודא דידן במסכת חולין הנ"ל הכי אזלא דאמרו גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם, וכו', ושמע מינה דסובר דמשה גדול מאברהם אבינו ואתי כרבי יוסי דספרי ולא כתנא קמא ולכן לסברת רבי יוסי כתבו דבריהם ודוק.

ומה גם שכבר השריש לנו הרמב"ם ז"ל הרבה פעמים בחיבוריו שכל מחלוקת שנחלקו בה חכמי ישראל ואין בה נפקותא הלכה למעשה אין נוהגים שם כללי ההלכה, וכההיא דסנהדרין (פ"י מ"ג) שנחלקו שם תנאים אם דור המבול ואנשי סדום ועמורה עומדין לדין, וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות שלו: "כבר הזכרנו לך כמה פעמים שכל מחלוקת שתהיה בין החכמים ואינה תלויה במעשה אלא קביעת סברא בלבד, אין מקום לפסוק הלכה כאחד מהם", וכן הוא שם בפירוש המשניות סוטה (פ"ג מ"ג), ושבועות (פ"א מ"ד), ובספר המצוות שלו (לאוין קל"ג), ועיין היטב לרמ"ק ז"ל בספר אילימה רבתי (פרק א'), הרי שכללי ההלכה לא נאמרו בכהאי גוונא, ומינה נמי לנדון דידן ולכן נקטו כרבי יוסי ולא כתנא קמא, ועיין בזה בחיבורי זכות יצחק ח"ב (ס"ס ט"ל), ובחיבורי יחי יוסף (סימן ט"ו אות י"ד דקצ"ב ע"ב), ובחיבורי אור משה (ס"ס לג) ע"ש.

והנני להעיר דהנה כאן בחולין אמרו: "אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן גדול הנאמר" וכו', ומענין להשוות שבמסכת נדרים (ל"ח א'): "אמר רבא גדול הנאמר בשמואל יותר ממה משנאמר במשה וכו', ולעומת זה במסכת בבא בתרא (ט"ו ב') אמרו: "אמר רבי יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם" וכו' ודוק היטב.

והנה יש לדעת אם יכול אדם להגיע לדרגת משה רבינו בענוה, וזו לשון הרמב"ם ז"ל הלכות תשובה (פ"ה ה"ב): "אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם, ורוב

גולמי בני ישראל, שהקב"ה גוזר על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן, אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו, או רשע כירבעם, או חכם או סכל, או רחמן או אכזרי, או כילי או שוע, וכן שאר כל הדעות, ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאיזו דרך שירצה".

והנה זה שכתב הרמב"ם ז"ל שכל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה, מורה שאכן כן הוא שיש אפשרות לבני אדם להגיע למדרגת משה רבינו ע"ה בצדקות, ונכלל בזה ענוה. [ולא בנבואה שאפילו מלך המשיח יהיה קרוב בנבואה למשה רבינו ולא במדרגת משה כדכתב הרמב"ם שם בהלכות תשובה (פ"ט ה"ב) ע"ש].

ובן משמע לי מדברי הגאונים בעל כלי יקר ובעל רוח חיים הנ"ל שיש באפשרות האדם להגיע למדרגת ענות משה, אלא שלא היה מי שהגיע לזה, אבל לא שהדבר משולל בעצם, והנה ראיתי בקובץ דרכי החיזוק (גליון קמ"ח) שהובאו דברי גאון גדול שליט"א שכתב: "בחולין (פ"ט א) גדול שנאמר במשה ואהרן, יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר, ואילו במשה ואהרן כתיב ונחננו מה, ודוד המלך אמר ואנכי תולעת ולא איש ע"ש, והיינו שדרגת הענווה של משה רבינו היא הגדולה ביותר, שלא החשיב עצמו לכלום, ואפילו לא לעפר ואפר, ולפי זה יש להבין בנוסח התפילה שאנחנו מבקשים "ונפשי כעפר לכל תהיה", ולא מבקשים על מדרגת "ונחננו מה".

והביאור בזה, כי באמת לא שייך לזכות למדרגת משה במידת הענווה, שהתורה אמרה והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה, והיינו שמשה רבינו היה היחיד מכל האדם אשר על פני האדמה שזכה למדרגת ענוה גדולה כזו, ואי אפשר שיהיה עוד אדם בדרגה זו של ענוה, ולכן רק מבקשים "ונפשי כעפר לכל תהיה", שזאת דרגת הענווה של אברהם אבינו, ולזה גם אנחנו יכולים לזכות, וכמאמרם במדרש תנא דבי אליהו רבה (פרק כ"ה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, ואף שאין בכוחנו להשיג את ההשגות של רוח הקודש ונבואה שהיו לאבות הקדושים, אבל ב"מעשים" ובהרגשת הלב גם אנחנו יכולים להיות כמו האבות" עכ"ד.

ולבאור זה יש לעיין מדברי הרמב"ם ז"ל האמורים שיכול האדם להיות צדיק כמשה ועיין. [וכל הביאור הנ"ל יכון לדברי התלמוד בחולין הנ"ל, אבל לא לסברת תנא דמא דספרי האבות בדרגת הענווה גדולים היו ממשה רבינו ודוק].

ז. בענין זכיית משה רבינו ע"ה למעלותיו העצומות הנוראות

במדרב"ר (י"ב ג): "והאיש משה עניו מאד מכל אדם אשר על פני האדמה".

ראיתי לאביר הרועים הגאון הקדוש רבינו חיים מוולאז'ין וצ"ל בספר רוח חיים על מסכת אבות (פ"א מ"א ד"ג סע"ג) שכה כתב: "על ידי הענווה זוכה האדם הכל, וכמו משה רבינו ע"ה שהיה אדון הנביאים ואב החכמים, לא נשתבח אלא בענוה, וכל מה שזכה הוא בעבור ענוותו, ואילו היה עכשיו אדם ענו כמשה, היה ודאי זוכה לתורה בשלימות" עכ"ל.

מבואר באר היטב שמשה רבינו זכה לכל מעלותיו היה בעבור מידת **הענוה** העצומה שלו, ובספר שם משמואל (פרשת וישב ופרשת מצורע) הביא מאמר רז"ל "כ"ד כיתות של מוכי שחין נבראו בעולם, ונפשו של משה שפלה מכולם", ועיין אבות דרבי נתן (פ"ט סה"ב) ודוק.

ויש להעיר לכאורה, כי ראיתי למהרח"ו ז"ל בספרו שערי קדושה (ח"ב ש"ד) שכתב: "לא זכה משה לכל מעלותיו אלא שהיה **אוהב לישראל**, ומצטער בצרתם, כמו שאמרו ז"ל במדרש שמות רבה (פ"א סכ"ז וכ"ח) על וירא בסבלותם, ועל פסוק בשמות (ל"ב ל"ב) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא, ולכן היה שקול ככל ישראל כמו שכתוב בישעיה (ס"ג י"א) ויזכור ימי עולם משה עמו".

ומבואר באר היטב בדברי מהרח"ו ז"ל משם מאמרי רז"ל שמשה רבינו ע"ה זכה לכל מעלותיו משם שהיה אוהבן של ישראל כמנחות (ס"ה א'), ומצטער בצרתם עד שאמר משה יאבד משה ואלף כמוהו ולא יאבד אחד מישראל כתנחומא (פרשת ואתחנן ס"ו) ולכאורה זה לא כדכתב ברוח חיים שמכח מידת הענוה זכה משה רבינו ע"ה לכל מעלותיו, ועיין.

ובתב רבינו הרמח"ל ז"ל בספר מסילת ישרים (ס"פ י"ט): "אין הקב"ה אוהב אלא למי שאוהב את ישראל, וכל מה שאדם מגדיל אהבתו לישראל, גם הקב"ה מגדיל עליו, ואלה הם הרועים האמתים של ישראל שהקב"ה חפץ בהם הרבה, שמוסרים עצמם על צאנו, ודורשים ומשתדלים על שלומם וטובתם ככל הדרכים, ועומדים תמיד בפרץ להתפלל עליהם ולבטל הגזירות הקשות, ולפתוח עליהם שערי הברכה, הא למה זה דומה לאב שאינו אוהב שום אדם יותר ממי שהוא רואה שאוהב את בניו אהבה נאמנת והוא דבר שהטבע יעיד עליו" עכ"ל.

ואני מרגיש בס"ד שכל מה שכתב כאן - מורה באצבע שנתכוין על אוהבן של ישראל משה רבינו ע"ה, ולכן נקט התואר "הרועה האמיתי", דהיינו רעיא מהימנא דא משה, וכן שאר הלשונות "עומד בפרץ", והוא כלשון ספר תהלים (ק"ו כ"ג) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו, וכן לפתוח עליהם שערי ברכה כלשון ספר שמות (ל"ב כ"ט) ויאמר משה וגו' לתת עליכם היום ברכה ועוד, והיינו כדכתב מהרח"ו ז"ל "לא זכה משה לכל מעלותיו אלא שהיה אוהב לישראל, ומצטער בצרתם", ודוק היטב.

ה. בענין ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים

במדבר (י"ב ד'): "ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם".

ופירש רש"י ז"ל: "פתאום, נגלה עליהם פתאום והם טמאים בדרך ארץ והיו צועקים מים מים להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדיבור".

ובעניותי הבנתי פשוט לשון רש"י ז"ל "והם טמאים בדרך ארץ והיו צועקים מים מים", שהכוונה שאהרן ומרים עוד לא הספיקו לטבול כלל, ובעת היותם טמאים ממש נגלה עליהם

הנבואה, אבל ראיתי לרבינו הקדוש רבי חיים ן' עטר ז"ל באור החיים שם (פסוק ו') שכה כתב: "עוד ירצה במאמר "נא" לצד שהיו טמאי קרי, ובדיני טהרת טומאה אמרה תורה שאין הטבילה גומרת הטהרה לאכול בתרומה עד הערב שמש, וענין הנבואה כיון שמצינו כי צריך האצלת הרוח הקדושה, כדי שיוכשר לדבר ה' עמו, לא יספיק טהרת מים עד בוא השמש וטהר, שלא יהיה זה גרוע מטהרה הצריכה לאכילת תרומה, וכאן מצינו שביום עצמו שהיו טמאים טומאת קרי סמוך לטבילתם דיבר ה' עמהם, לזה אמר ה' שמעו "נא" דברי, פירוש עתה דוקא הוראת שעה היא שאשמיעכם דברי, הגם שעדיין צריכין הערב שמש, לקיים מה שנאמר אהבה מקלקלת השורה, אהבת ה' עם משה ידידו לא יכול להתאפק עד למחר".

ובל ריהוט לשונו הטהורה מורה שאהרן ומרים אכן טבלו, אלא שרק היו חסרים **הערב שמש**, **ובפרט כן מראים דבריו שכתב: "הגם שעדיין צריכין הערב שמש", ולא אמר טפי הגם שצריכים טבילה**, ושמע מינה שהבין שאהרן ומרים טבלו, אלא שעדיין לא העריב שמשן, והיינו הדמיון שדימה אור החיים אכילת תרומה, שאף שהכהן טבל אינו יכול לאכול בתרומה עד שיעריב שמשו ודוק.

ולאחמור צריך לפרש דברי קדשו שכתב: "וכאן מצינו שביום עצמו שהיו טמאים טומאת קרי סמוך לטבילתם דיבר ה' עמהם", סמוך לטבילתם דהיינו **לאחר** שטבלו סמוך לטבילתם זו דבר ה' עמם, דאם לא כן אלא הכוונה שדיבר עמם הקב"ה **קודם** הטבילה, אזי הדברים סותרים זה לזה שמכל דבריו יוצא שאהרן ומרים כבר טבלו ורק חסר הערב שמש בלבד, ודוק.

ולפי דרכינו למדנו מדבריו ז"ל שאין נבואה חלה על טמא מכל שכן דטבול יום, והנה אף שהדברים מסתברים, מכל מקום בענייני נעלם ממני כעת מקור הדברים, ועיין לקמיה.

ובשעיינתי בדברי רו"ל ראיתי שמפורש בדבריהם כפשט לשון רש"י ז"ל, דאהרן ומרים כלל וכלל לא טבלו, והנבואה חלה עליהם בהיותם עדיין טמאים, דבמדרש ספרי זוטא שם (דף ער"ה) אמרו: "ויאמר ה' פתאום אל משה, רבי אלעזר ברבי שמעון אומר פתאום בתכוף. אין לשון פתאום אלא לשון טומאה, כענין שנאמר וכי ימות מת עליו בפתע פתאום, מגיד שהיו **מחוסרי טבילה** אותה השעה, כמידה שמדרו", וכן הוא במדרש הגדול (שם דף קפ"ט) ע"ש.

ובמדרש אגדה שם במדבר (פי"ב ס"ד דף ק"ג): "ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן, ולמה אמר להם פתאום, שאהרן ומרים היו **טמאים עדיין שלא נתרצו משכבת זרע**, ומשה רבינו היה טהור ונקי, להודיע לאהרן ומרים שעל דבר זה פירש מן האשה, לפי שלא היה יודע אימתי היה רוצה הקב"ה לדבר עמו, וכדי שיהיה טהור ויהיה ראוי לדיבור, שלא ימנע הקב"ה מלדבר מלפני הטומאה, לכך פירש, ולפי שהם לא פירשו **נמצאו טמאים** כשבא לדבר עמם".

ובן במדרש לקח טוב הוא פסיקתא זוטרתא במדבר שם (דק"ג ע"ב): "ויאמר ה' פתאום אל משה. מהו פתאום שהיו בלא טבילה, אמר להם רצונכם שיהא משה כמותכן ואני מדבר עמו בכל עת", ובמדרש תנחומא הקדום (פרשת מצורע ס"ו): "ומה דברה מרים במשה, אמרה נטל משה אשה והוא בטל מפריה ורביה, מה עשה להן הקב"ה, נגלה עליהן והיו **צריכין טבילה**, שנאמר ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים מהו פתאום, שנגלה אליהם והיו צריכין למים פתאום,

אמר להם וכך היו צריכין למים, ואני מדבר עמכם, מיד לקתה מרים בצרעת", ועיין שם בהערות (ובמיוחד הערה י"ח), ועיין גם בילקוט שמעוני במדבר (שם רמז תשל"ח ורמז תשל"ט) ע"ש.

ובל לשונות רבותינו ז"ל דלעיל מראים שאהרן ומרים עדיין לא טבלו כלל, ועיין בזה בחיבורי זכות יצחק ח"ב (ס"ס כ"ז), ולכאורה זה דלא כדברות רבינו אור החיים ז"ל שטבלו ורק היו מחוסרי הערב שמש, וצ"ב.

ועם שמדרש ספרי זוטא, ומדרש אגדה, ומדרש תנחומא הקדום, לא באו לידי קדשו של רבינו חיים ן' עטר ז"ל, ואנן קיימא לן "אין להקשות על פוסק כי אם מספר שמצוי אצלו והיה עמו", כדברי הגאון חיד"א ז"ל בספרו שו"ת טוב עין (סימן י"ח אות צ'), והארכתי בזה מפי סופרים וספרים בחיבורי מנחת שלום ח"ה (סימן א') עיין שם וצרף לכאן, מכל מקום "פסיקתא זוטרת" היתה ביד רבינו חיים ן' עטר ז"ל ומזכירה בשמה המפורש "פסיקתא זוטרת" באור החיים במדבר (י"ט י"ד) ע"ש, וכן מזכירה פעמים הרבה ולדוגמא אור החיים ויקרא (כ"א א'), ובמדבר (א' ב') ועוד.

ודע שמדברי מדרש אגדה מפורש דכל שהנביא טמא אינו ראוי לנבואה, אלא שיתכן שהוא דוקא בטומאה היוצאת מן הגוף דחמירא ומגונה טפי, כלשון הרע"ב ז"ל מסכת אבות (פ"ה מ"ה): "ולא אירע קרי לכהן גדול, לפי שהיא טומאה היוצאה מגופו היה הדבר מגונה ומכוער יותר משאר טומאות", ועיין פסחים (ס"ז א'), וזבחים (י"ז ב') וק"ב אורה שם, ובכורות (כ"ז א'), ורש"י זבחים (כ"ג א'), ולגאון רבי יוסף ענגיל ז"ל בספרו לקח טוב (כלל י"ד), ובן יהוידע סנהדרין (ק"ב א') ועוד, אבל נביא שנגע בנבילה אין לנו שלא תחול עליו נבואה, ותו לא שמעינן אלא טמא ממש, אזי אינו בר הכי להשגת הנבואה, אבל טבל ולא העריב שמשו לא שמענו, שהרי מחוסר הערב שמש אינו טמא ממש כמפורש בדברי הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות פסולי המוקדשין (פ"ח ה"טו) ודוק.

ועבשיו מצאתי בפירוש הגאון רבינו משה אלשיך ז"ל כאן שכה כתב: "רבותינו ז"ל בספרי (פסקא מ"ד) אמרו כי בדיבור אחד קרא ה' את שלשתן, וכל אחד שמע את שמו ברגע מפיו יתברך, מה שאין הפה יכולה לדבר.

ומי הכריחם לזה, אך הוקשה להם, כי גם שנאמר שלפי שעה זכו אל נבואה בהקיץ ומבלי האציל מרוח משה ממש כאשר בשבעים הזקנים, הלא תעלה עליה מדרגה אחת, שהיא בלי האציל, ולא שיחד ישמעו עמו, ועוד שבזקנים נצטרפה קדושת אהל מועד עם חיבור משה, אך פה שמעו צאו שלשתכם וגו' בטרם יהיו באהל מועד. ועוד שנית כי לא היו טהורים עדיין, כי הלא צווחו מים מים, **וטבלו אחר הקריאה לבא אל אהל מועד**, והוא מן הפלא, איך בהיותם טמאים, וחוצץ מהאהל, ובלי האציל מרוח משה, ושישמעו יחד עם משה שהוא במדרגת נבואתו, הלא כמו זר נחשב, כי הלא השבעים איש לא השיגו מדרגת משה אפילו לפי שעה, ככתוב במקומו וכו'.

על כן הטיבו אשר דברו רז"ל כי לא אמר הוא יתברך, רק דיבור אחד ההכרחי, אפילו לא היה קורא רק למשה, אלא שכל אחד הבין שמו, כי גם שמפיו יתברך יצאו, כיון שנכללו בדיבור אחד עם משה, שכל אחד שמע שמו, אין העדר השגתם מגדרו מעכב שצירוף קריאתם בתיבה אחת, הכינם לחול בם כח זה כמוהו כעת" עכ"ל.

הרי שכתב להדיא דהדיבור והקריאה הראשונה שהקב"ה קרא אל אהרן ומרים, היתה בהיותם טמאים גמורים, ומאז ועד שבאו אל אהל מועד - טבלו, וטעמא דמילתא כאשר כתב וכנ"ל, והשוה עם דברי רבינו אור החיים ז"ל. [ולפי מיעוט ידיעתי רבינו חיים נ' עטר ז"ל בספרו אור החיים הקדוש, אינו מזכיר כלל לפירוש מהר"ם אלשיך ז"ל, ועיין בהקדמתו לספר אור החיים, וכבר נוכחתי וראיתי שיש הרבה דברים ששני נביאים נתנבאים בסגנון אחד ודוק היטב].

אלא שבעניותי יש לי להבין הדברים שבין קריאה ונבואה ראשונה לשניה אהרן ומרים טבלו, ורהיטת המקראות מראה שהדברים היו בזה אחר זה מיד, ולא היה סיפק בידם לטבול.

ותו שהרי הנבואה הראשונה אכן קבלו אהרן ומרים בהיותם טמאים ממש, ומאי שנא שהמשך דברי הנבואה שדיבר עמם הקב"ה וחרה אפו בהם הווקו לטבילה, ואם משום שהווקו לבוא ולהכנס אל אהל מועד כדכתב מהר"ם אלשיך ז"ל, נעלם ממני היכן מבואר שאהרן ומרים נכנסו אל אהל מועד, ומהכתוב "ויצאו שניהם", אין ראייה שהיו תוך אהל מועד, וכדפירש רש"י ז"ל שם (פסוק ה'): "ויקרא אהרן ומרים, שיהיו נמשכין ויוציאין מן החצר לקראת הדיבור", הרי שהיו רק בחצר אהל מועד ומשם יצאו שניהם אבל לא היו תוך אהל מועד, וזו לשון הרב שפתי כהן שם (פסוק ה'): "ויורד ה' בעמוד ענן, אחר שאמר להם צאו שלושתכם אל אוהל מועד, ירד עמוד הענן להפסיק בינם לבין משה, לומר שאינם כדאים לשבת יחד, ועל כן הם מבחוץ והוא מבפנים, ולזה ויעמוד פתח האוהל. ויצאו שניהם, לומר שאפילו בשניהם יש הפרש בנבואתם שאין נבואתם שוה", ודוק.

ולפי הנראה רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל הבין קרא "ויצאו שניהם", הכוונה שיצאו אהרן ומרים מאהל מועד עצמו, וכן פירש הגאון הנצי"ב ז"ל בפירושו העמק דבר שם, וצ"ב.

ודע שעם הדברים הנ"ל דאין נבואה חלה על טמא, יש לפרש מדוע לא חלה נבואה בחוץ לארץ שהיא "ארץ טמאה" ואין בה השראת שכינה, וקל וחומר מעבר הירדן כמפורש בספר יהושע (כ"ב י"ט) ועיין שם בפירוש רש"י ז"ל, וגם גזרו טומאה על ארץ העמים והיא "אב הטומאה מדברי סופרים" עיין בדברי הרמב"ם הלכות טומאת מת (פרק י"א) ודוק.

ושאני יחזקאל שהתנבא בחוץ לארץ כי מאי דהוה הוה, אבל לעולם אין נבואה חלה בחוץ לארץ ואפילו אם כבר נתנבא בעבר בארץ ישראל כדפירש המיוחס לרש"י ז"ל מועד קטן (כ"ה א') בלישנא קמא, וכן הוא בספר זהר הקדוש בכמה מקומות הובאו בספר שערי זהר מועד קטן שם, ועיין מהרש"א שם, ואכמ"ל.

מ. בענין עונש מרים הנביאה בצרעת

במדבר (י"ב י'): "והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת כשלג ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת".

הנה מרים הנביאה ע"ה נענשה בצרעת, ויש להבין טעמו של דבר, והרי היא "היתה גדולה ממש בשנים, וגידלתו על ברכיה, וסכנה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דברה בגנותו, אלא

טעתה שהשותו לשאר הנביאים, והוא לא הקפיד על כל הדברים" וכו', כלשון אדונינו הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול (סוף הלכות טומאת צרעת) ומפני מה נענשה כל כך ובצרעת דוקא.

ובס"ד עלה בדעתי ואכתוב בקצרה וברמז, ויש לבאר דמרים ענינה מלכות, "בארה" של מרים, ועיין בספר הזהר הקדוש ח"ג (דק"ג ע"א, ודקפ"א ע"ב), וקיימא לן "מלכות פה", על כן צריכה זהירות יתרה במוצא שפתיה, ועל כן נענשה כל כך, דבמה ששייך ל"מלכות פה" מקפידין מאוד מאוד, דקיימא לן דינא "דמלכותא" דינא.

ובזה אני מסביר לעצמי הטעם שדוד המלך דאתי ממרים (סוטה י"א ב'), וגם הוא ענינו "מלכות פה", נענש בשעה שאמר דוד אתה וציבא תחלקן את השדה, יצאה בת קול ואמרה רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות שבת (נ"ו ב'), ונענש על לשון הרע שבפה ועל דיבור פיו, ודייקא "במלכות" נענש שנתחלקה מלכותו, כי זה בחינתו כי דוד בחינת המלכות, וגם אתי ממרים שמבית לוי שבו תלוי הקול, קול בן לוי, והיינו שיצאה "בת קול" דייקא דבת קול דא "מלכות" ודוק.